

aliunde petere, communi viæ inherendo, postquam, nisi ab ipso demone obediēte imperio Exorcistæ. At, cum demon mendaciorum, illusionumque parens sit, plura signa sui egressus nobis exhibere potest, & nihilominus in eisdem corporibus latenter manere. Signum quod verissimilis, probabilissimè reputatur, est, si obstesit multos dies, & longum tempus, nempe mentes, & annos, nihil omnino patiatur incommodi. Possunt utique demones in corpore latitare; sed eos diu ibi esse, quin aliqua molestia afficiant corpora oblecta, contingere vix potest. Alia signa sunt sequentia: aspectus hominis nigricans, hirci, mulcæ, formicæ, aliorumque animalium; ingens vomitus, vel halitus fatidus; magni ciulatus, clamores resonantes; tumor inlatus; in terram collisio, ac delectio energumeni; ut habetur Marc. xiii. *Exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus.* Hæc signa alicuique ingerunt egressus probabilitatem; fallere tamen possunt. Demones plerumque egressus sui e corporibus signa aliqua produnt; exire tamen etiam sine signis nonnunquam solent. Parum ergo signis fidentium; sed potius diuturna sanitas oblecti spectanda; si diu ab omni molestia liber oblectus fuerit, probabile quoque erit demonem discessisse.

IV. Dum Exorcistæ signa egressus petunt, caveant ne quidquam petant quod nocere energumeno possit. Extinctio candelæ, fractio vitri, vasis, vel quid simile solita sunt indicia quæ petuntur. Cum vero demones petunt aliqua sibi concedi, antequam egrediantur e corpore, puta ne relegantur in infernum, neve severioribus enaciatis afficiantur, nec semper eorum petitionibus indulgendum, nec semper resistendum. Nam si quæ petunt, in delectus Dei, aut proximi damnum quocumque modo cedunt: nunquam annuendum est. Si autem quicquam quod nec Deo iniuriosum esset, nec hominibus ullo modo noxium, peterent; indulgeri eorum petitioni possent. Sed magna semper cautio opus est, eo quod cum hollie vairo, ac mendaci agendum sit.

V. Uno demone expulso, omnes simul expelluntur, si vis exorcistorum confideretur. Quoniam Exorcistæ omnium demonum supremum in corpore residentem adiuvant, ut istum abire cogat, ceterique suam ducem sequantur. Verum, cum efficacitas exorcistorum a divina temperetur voluntate, contingere potest ut quandoque præter consue-

tum ordinem, uno pulso, alii remaneant. Hæc omnia a divina voluntate pendunt; ideo potius veneratione suspicienda quam ratione investiganda sunt.

VI. De spectris, seu spiritibus malis, qui non modo homines oblectunt, sed loca, & domos infestant, pauca dicenda sunt. Et in primis experientia, ac testibus fide dignissimis comperitum est, demones, seu malos genios, domos, & animalia ipsa infestare, domorumque habitatores vesare, & terrefacere. Plures reputant vana esse commenta quæ de locis, & domibus spectris infestatis circumferuntur. Plurimi alii nimia credulitate amque facilitate eiusmodi loca spectris, seu larvis oblecta multiplicent. Porro, ut quisque extrema cavere possit, id primum pro certo habeat, demones non modo posse, sed re ipsa quandoque in domibus inhabitare, hominibusque habitatores vesare. Innumeras omnibus rebus usum Augustinum prodacum, qui inter miracula quæ, ut mundus crederet, facta sunt, recenset demonum tum e corporibus, tum e domibus expulsionem Lib. XXII. de Civitate Dei cap. viii. Unam, aut alteram expulsionem ab ipso narratam referam. *Vix Tribunitius Hesperus* (inquit Augustinus) *qui apud nos est, habet in Territorio Fissalensis fundum, Cubedi appellatum, ubi cum afflictione animalium, & servorum suorum domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogavit nostros, ne absente, Presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, eius orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi orans, quantum potuit, ut cessaret illa vexatio. Deo proximus miserante cessavit. Accepit autem ab amico suo terram sanctam de Hierosolymis alaram, ubi sepultus Christus die tertio resurrexit; eamque suspenderit in cubiculo suo, ne quid mali etiam ipse pateretur. At, ubi domus eius ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra feret, cogitabat, quam dicitur in cubiculo suo reverentia causa habere volebat &c. Et paullo infra. Sanati sunt illic & alii, de quibus dicere longum esset. Hipponiensem quandam virginem feci, cum se oleo perunxisset, cui pro illa orans Presbyter instillaverat lacrimas suas, mox a demone fuisse sanatam.*

VII. Non est ergo ambigendum de facto. Solum dissident Doctores, cuiusnam nature sint spiritus illi qui nocturno tempore drempti magnos edunt, catinos commovent absque ulla latione, perant ludunt, atque fœnicas representationes peragunt. Itali istiusmodi

modi spiritus folletos vocant, Latini *lemures*, & *larvas*, Hispani *trajcos*, Galli *loups*, & *garous*: Igitur aliqui contendunt, eiusmodi spectra esse animalia quadam irrationalia, & corporea, ex aere corrupto in renebricosis locis genita: quæ opinio attribuitur P. Fuente la Penna Cappucino. Sed hoc commentum communiter exploditur tanquam vanum, & omni fundamento destitutum. Illud impugnant Salmanticenses tract. xxii. cap. unic. *punct. 9.* Verum adeo futile est ut superfluum sit tempus terere in eiusdem consutatione. Sunt ergo eiusmodi larvæ, seu spectra veri demones, seu spiritus nequissimi, qui omnia peragunt ad hominum perniciem. Et hæc sententia certa apud Catholicos. Quare relata opinio P. Antonii de Fuente la Penna censura plectenda est.

VIII. Cur eiusmodi larvæ quadam loca præ aliis infestent, nulla certa ratio afferri potest, præter divinam voluntatem sic dispositam. Frequentius commorantur in locis desertis, paludosis, specubus, cavernis, altis arcibus, & ubi homicidia perpetrata fuerunt. Quare aliqui dicunt, ideo in præfatis locis frequentius commorari quia de peccatis atque plurimis sceleribus infestant commisit latantur. Aliquando loca sacra infestant demones, ut

impediunt, aut interturbent opera pia, & sancta. Frequentius tamen infestant improbos, homicidas, hæreticos, pauperum oppresores, famelicos. Nocturno potius quam interdiu loca infestant, quia tenebræ aptiores ipsis videntur ad terrefactandos homines, & ad sua opera exercenda. Appellantur enim ab Apostolo Ephes. vi. vers. 12. *Mundi rectores tenebrarum harum.*

IX. Eodem modo adiuvantur demones domos & familia loca infestantes, ac demones vexantes, & oblectentes corpora. Usus quoque reliquiarum, crucis sanctæ signum, dulcissimi nominis *IESU*, & *Marie* invocatio, ieiunia, preces, & alia pia opera plurimum conducunt ad demones ex eiusmodi locis pellendos. Quare tanquam superstitiosa reicienda sunt remedia illa quæ, corporea cum sint, in spiritibus agere nullo modo valent. Ethnici fabis nigris utebantur ad pellendos lemures, seu larvas. Hanc superstitionem narrat Alexander ab Alexandro Lib. III. *genialium dierum* cap. xxi. & Orvidus Lib. 7. *Eccl.* Superstitionem pariter sapit, & stultitiam nullius armorum ad eiusmodi expulsionem adhibitus, vel effusio sanguinis innocuum puerorum; quemadmodum peregrisse Hebræos, legitur *Psal.* cv.

LIBER SEXTUS IN DECALOGUM, QUARTUM PRÆCEPTUM TRACTANS.

Honora patrem tuum, & matrem tuam: Exod. cap. xx. vers. 12.

DISSERTATIO UNICA.

PROŒMIUM.

Tertium Decalogi mandatum explicabimus in Libro de quinque Ecclesie præceptis. Quartum in præfens interpretari aggredimur. Tria prima Decalogi mandata Dei cultum spectant, & ad primam tabulam pertinent; hominesque imbuunt, qua ratione Deum colere, adorare, revereri, precari debeant. Septem sequentia mutua hominum officia præferunt, & moderantur: quæ peragenda sunt, præcipiunt; vetantque cavenda. Quoniam vero inter proximos primum locum parentes a quibus geniti sumus, tenent; ideo primum secundæ tabulæ mandatum parentum in filios, filiorumque in parentes officia imperat. Parentum nomine non modo carnales genitores, sed & parentes spirituales, ut Pastores, & ceteri superiores, ut Principes, Magistri, Domini, Tutores, Curatores, hique similes veniunt. Materia facilis est, quam paucis perstringemus.

CAPUT I.

Propositiones damnatae, & laxae aduersus quantum preceptum.

I. Superioribus Libris incredibilia vidimus commenta a quibusdam Probabilibus excogitata, ut prima tabula sacra mandata humanis appetitionibus accommodaret. Bellum nunc meditandum occurrit, quod primo secunda tabula mandato intentaretur, ut sequentes declarabunt propositiones.

Propositiones damnatae.

II. Licetum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas. XIV. Innocentii XI.

III. Licetum est filio gaudere de patricio parentem a se in ebrietate patro propter ingentes diuitias inde ex hereditate consecutas. XV. Innocentii XI.

Propositiones laxae.

I. Filius ut eligat matrimonium statum, etiam consulere parentes teneatur, nisi causa, la iusta illum excuset; non tamen tenetur eorum acquiescere consilio, etiam sine illa. "Torreilla Tom. 1. Sum. tract. 111. disp. 11. sec. 1. n. 29. fol. 348. Diana, & alii."

II. Et si parentes teneantur corrigere, & diligere filios, & domini seruos; non ita famulos suos. "Torreilla Tom. 1. Sum. tract. v. par. xi. cap. xiiii. num. 41. fol. 699. Sanchez, & alii."

III. Alii contra affirmant, immunes esse tunc a culpa gravi illum qui parentibus suis luis exoptat mortem ob bonum aliquid, quod temporale ipsi indesecutum, nempe ut quamprimum in hereditatem succedat, vel ut liberetur a dura eorum custodia. Quia huiusmodi desiderium de morte parentum tunc non tam est desiderium de malo illorum, quam de bono inde secuturo: ergo non habet malitiam peccati, cum illum habere non possit, nisi finis illius malus sit; cum tota species aesi infensicis est sine deumatur. "Leander a SS. Sacramento tract. 1. disp. 11. quaest. 11. Casp. palus, & alii."

IV. Licet matris mortem filiarum optare, eo quod ob deformitatem, vel inopiam non possit esse iuxta suum desiderium nutriti tradere. Et idem esse dicunt, si ob illarum causam male tractaretur a marito, posset illarum mortem optare, ut ab illo

damno liberaretur. "Casp. palus Tom. 1. tractat. vi. disp. 11. punct. 1. num. 11."

V. An cum indignis possint filii licite contrahere, patre, vel genitrice dissentiente? . . . Fateor probable esse utrum quod possit. "Tamburini Lib. 11. in Decal. cap. 11. §. 3. num. 5."

CAPUT II.

De pietate filiorum in parentes.

I. Primum omnium ob oculos exponendus honor est quo vi precepti filii colere parentes altringuntur. Est autem eiusmodi. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longaeuus super terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* Exod. xx. Qui non genuerunt, primi omnium, secundum Deum, patris nomen sibi vendicant. Post Pastores, & Sacerdotes, qui sacramentorum administratione ad vitam spirituales, aeternaque nos regenerant, ut inquit Apollonius Paulus I. Cor. 11. Nam in Christo Iesu per Evangelium ego vos genui. Tum illi succedunt qui civile regimen moderantur, & mutuum commercium ac societatem dirigitur, ut Principes, & Magistratus Republica administratores. Quarto loco Tutores, & Curatores, quorum procuratori, & regimini res nostrae subiectae sunt, & a quibus nosmetipsi rogatur, patris prerogativam iure obtinent. Postremum seniores, qui non tam annorum multitudinem, quam virtutis, & sapientiae splendore fulgent; ut dicitur Sap. 19. Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. *Cari autem sunt sensus hominis, & etas senectutis ima maculata.* Haec omnia totidem fere verbis tradit Catechismus Concilii Tridentini part. 111. num. 8.

II. Peculiaris porro virtus qua parentes honoramus, pietas est, quae cultumque status personae ordine servato veneratur iuxta diversam excellentiam ipsarum. Labet excribere doctrinam D. Thome, qui de morte principia prodit quibus hoc divinum mandatum nititur 2. 2. quaest. c1. art. 1. *Homo efficitur diversimode aliis debitor, secundum eorum diversitatis excellentiam, & diversa beneficia ab eis suscepta.* In utroque autem Deus summum obtinet locum, qui & excellentissimus est, & est nobis essendi, & gubernandi primum principium. Secundario vero nostri esse, & gubernationis principia sunt parentes, & patris, a quibus, & in qua nati, & nutriti sumus. Et ideo post Deum est homo maxime debitor parenti-

ventibus, & patris. Unde sicut ad religionem pertinet cultum Deo exhibere; ita secundario gradu ad pietatem pertinet exhibere cultum parentibus, & patris. In cultu autem parentum includitur cultus omnium consanguineorum: quia etiam consanguinei ex hoc dicuntur, quod ex eisdem parentibus processerint, ut patet per Philosophum in VIII. Ethic. In cultu autem patris intelligitur cultus omnium consanguineorum, & omnium patrie antecessorum. Et ideo ad hoc pietas principaliter se extendit.

III. Officia autem quae debentur parentibus, plura sunt. Primum, ut sincero immutare post Deum amore eos prosequamur. Imaginem huius amoris nobis refert Ioseph Aegypti prorex, qui suo patri Jacob advenienti in Aegyptum obviam ivit. *Invicto Ioseph curru suo, ascendit obviam patri suo ad eundem locum: videsque eum irruit super collum eius, & inieritplexus seipsum.* Gen. xlv. Secundum officium honorem exhibet, cuius imaginem proficit Salomon, qui pariter advenienti matri affurrexit, eamque in folio ad dexteram suam sedere fecit. *Surrexit Rex in occursum eius, adoravitque eam, & sedit super thronum suum: postquamque est thronus matri Regis, quae sedit ad dexteram eius.* III. Reg. cap. 11. Tertium officium est obedientiam, qua illorum mandatis parere obstringimur, ut explicat D. Paulus ad Ephel. vi. *Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum est. Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & sis longaeuus super terram.* Item ad Coloss. 111. *Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est Domino.* Et quamvis iniusta nobis a natura sit haec in parentes reverentia; nihilominus voluit Redemptor noster quemadmodum aliamque illi & illius virtutis exemplum praeberet: quippe non solum aeterno Patris obedientis usque ad mortem fuit, verum & hic in terris sanctissimorum parentum Mariae, & Ioseph mandatis obtemperavit. *Erat subditus illis.* Rationum momenta quibus filiorum in parentes obsequia excitari valent, recenset D. Ambrosius Lib. II. in Lucam. *Matri (inquit) debes pudoris injuriam, virginittatis dispendium, partus periculum, matris longa fastidia, matri longa discrimina, cui miser in ipsis votorum fructibus malus periculum est: & cum es idem quod optavit, partu absoluitur, non timore.* Quid anxios patres legatur pro filiorum profectu, & multiplicatis alienis ipsis censuris, itaque agricola semina posterorum ataribus profutura? Nunc pro his obsequia

saltem oportet rependi? Quartum officium filiorum erga parentes preces spectat quae offerunt Deo pro illorum incoluntiam, & salute debent, ut tranquillam illis Deum vitam impertiat, utque bonis tunc celestibus, tum terrenis eisdem cumulet, ac in maxima gratia sint, & honore apud homines; ut tandem Deo, ac Sanctis, qui in caelis sunt, commendatissimi fiant, inquit Catechismus Tridentini Concilii. Eorundem virtutum imitatio est etiam singulari honoris ornamentum. Quintum officium in eo situm est, ut filii parentum consilia, praesertim in gravioribus negotiis, exquirant, puta in matrimonio incedendo, vitaeque statu deligendo &c.

IV. Potissimum denique honoris filiorum erga parentes argumentum est suspectas illis ferre cum in spiritualibus, tum in temporalibus necessitatibus. Igitur, si in his quae ad salutem spectant, ignorantem fratre, instructum filium, si peccatisnoxii, si prave consuetudinis ligamine alligati fuerint; summa reverentia, & dexteritate curandum est, ut respiciant, ut sacramenta frequentent, ut ad molliorem se recipiant frugem: si vero penuria, & verum temporalium egestate laboraverint; sublevandi, & pro viribus adiuvandi sunt: dum agrotant, illis inservendum est, ac incumbendum potissimum ut celestibus subsidiis inventur, ut divinis resticiantur sacramenta, atque ut Religiosorum exhortationibus, & consiliis in spem erigantur, & ad lucram invicto animo sustinendam consenserunt. Plurima hoc de argumento scribunt Patres. Pauca illuc transcribam ex D. Ambrosio Lib. V. *Hexameron. cap. xvi.* ubi exemplo ciconiarum, filiorum languidam erga parentes pietatem redargit. *Quam vero rationabilium non excolet pietatem, quam vero dicitur autis huius elementa, considerandum; quam nec post exemplum quidem irrationabilium quisquam nostrum imitari poterit. Nam depositi patris aris per longam senectutem plurimum tegunt, alarumque remigio nudatos circumstantes soboles penitus protergiae. Et quid dicam? collatitio cibo pascit, quando etiam ipsa reparat naturae dispendia, & in hinc atque inde sublevantes fenes fulcro alarum suarum ad volandum exerceant, & in primum usque deserta iam reverent pro patris membra. Quis nostrum levare agrum non sustulit patrem? Quis festum forem suis humeris inportat, quod in ipsa historia vix credibile haberetur? Quis, ut plus sit, non hoc servat mandet obsequium? At vero vobis non est grave quod pietatis est plenum? non est onerosum?*

rosam quod soluitur natura debito. Non recitant aces parere patrem, quod etiam prescribitur necessitate sub terrore panarum plerique hominum recitantur. Aves non scripta, sed nata lex stringit. Aves ad hoc munus nulla precepta conveniunt, sed gratia naturalis officia. Aves non erubescunt reverendi senis membra portare: est enim vestitura pietatis: quod consueque frequentis testificatione percipitur, ut congrue mercedem renumerationis inveniret. Nam Romanorum usum quis vocatur. Et quod vix usi Imperatori Consulio-Senatus delatium dicitur, hoc ipse aves in commune meruerunt.

CAPUT III.

De natura precepti tum adfirmantis honorandi, tum negantis non odio habendi parentes. Laxiores quorundam Casuistarum opiniones refelluntur.

I. HOC preceptum iuris naturalis est, & divini: omnia quippe precepta Decalogi ad ius naturae, & divinum pertinent. Diximus, ad virtutem pietatis mandatum illud pertinere: quod tamen hoc in sensu intelligendum est, dum nempe honoramus parentes, qui nos genuerunt, consanguineos, patriam, amicosque. Quando vero nomine parentum veniunt Pastores Ecclesiae, tunc honor est virtutis observantia, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. cxi. art. 1. Si vero sit superiores, preceptum spectat ad virtutem obedientiae. Et si sint benefactores, mandatum exequitur virtute gratitudinis.

II. Hoc preceptum prescribit dilectionem tum internam, tum externam, prohibetque odium. Adeo comperta sunt rationum momenta quia illius amicos debentur evincunt, ut impervacaneum repertum illa proponere.

III. Quæst. I. Contra preceptum non habendi odio parentes peccat ne filii, si grave damnus ex odio parentibus desiderent? Resp. Convenit penes omnes, peccare mortaliter filios, qui parentibus ex odio mortem cupiunt, vel infamiam, bonorum direptionem, aliudve grave damnus. Si enim letale crimen est eiusmodi mala cuicunque extraneorum exoptare; quanto gravius scelus erit, eadem parentibus a filijs, tum beneficiorum vinculis eidem obstrictis, desiderari? Impia hæc desideria naturam ipsam penitus confodunt, & laceratio societas vinculis infringunt.

IX. Quæst. II. Peccat ne filii, si ob finem quempiam utilem, adeunt nempe hereditatem, mortem parentibus exoptent? Resp. Negant Probabilitarum plures. Eiusmodi im-

pia desideria absolute pugnare cum primis natura principijs fatentur omnes; at unius particulari additione recentiores aliqui Casuistae iniquitatem omnem adiungunt vel manifestis flagitijs. Et ne ego ipsis invidiam, odiumque consilare pro libito videar, illorum verba transcribam. Leander a SS. Sacramento tract. 1. disput. 2. quæst. iv. post relatum sententiam communem Theologorum adversus tantam impietatem, hæc scribit. „Alii contra” affirmant, immunes esse tunc a culpa gratia vel illum qui parentibus ius exoptat mortem, ob bonum aliquod temporale ipsi interim hereditatem luceat, vel ut liberetur a dura eorum custodia: quia humani desiderium de morte parentum tunc non tantum est desiderium de malo illorum quam de bono inde secuturo: ergo non habet malitiam peccati, cum illam habere non possit, nisi finis illius malus sit; cum tota species actus inefficacis ex fine desumatur. Sic tenet Caltopalaus Tom. 1. tractat. vi. disp. iv. de car. punct. 1. numer. 11. qui citat pro se Emanuelelem Sa verb. Pat. numer. 8. Azorium 1. P. Lib. III. cap. xii. quæst. 11. Bonaciam disput. 111. quæst. iv. punct. ult. & Ioannem Sanchez disput. 11. numer. 9.

V. Expollitis his duabus oppositis sententijs, sic concludit P. Leander. „Sed ego” respondens prima fit valde probabilis; secundum autem non minus: Quia favorabilior est parentibus, illa in casu occurrenti ne in peccatum ex fragilitate irruant, quam cis CONSULENDA, Ideoque dico, quod est ABSOLUTE desideret in hunc modum: Exopto, & cupio mortem patris mei, non ut malum patris mei est, sed ut bonum meum, seu ex causa mei boni, nimirum quia ex illius morte ego eius hereditatem adibo: tunc sic exoptans minimus peccet mortaliter: quia tale desiderium est de bono sine, non de malo. Sic sentit etiam Thomas Tamburnus secutus Palaum Lib. V. in Decal. cap. 1. §. 3. art. 31. & alii Doctores.

VI. Hæc sunt monstra & portentosa omnium horrendissima, quorum in univerfa Ethnico-rum morali Philosophia nec leve veligium occurrit. En Probabilissimi abortivos fetus, enim inaudite laxitatis commenta. Audiamus Augustinum erroneam sententiam explodentem. Aliquando bona voluntate homo vult aliquid quod Deus non vult etiam ipse homo

multo amplius, multoque certius voluntate: nam illius mala voluntas esse nunquam potest. Tamquam si homo filius patrum vellet vivere, quem Deus bona voluntate vult mori. Et rursus fieri potest ut hoc velit homo mala voluntate quod Deus vult bona; velut si malus filius vult mori patrem, velut hoc etiam Deus. Nempe ille vult quod non vult Deus; iste vero id vult quod vult Deus. Et tamen bona voluntate Dei pietas illius patris confonat, quævis aliud volens, quam huius idem volens impietas. Tantum interest quid velle homini, quid Deo congruat, & ad quem finem suam quisque referat voluntatem, ut aut probetur, aut improbetur. Enchirid. cap. ci. Iure itaque ac merito illam diris devovit Innocentius XI. in sequenti damnata propositione. Licetum est absolute desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum elobventuræ est pinguis hereditas. Detestabilior insuper est Leandri, aliorumque doctrina, qua afferunt, licitum esse cupere parentes mortem, non modo ad eandem pinguis hereditatis ergo, verum etiam vitandæ patris dure custodiæ, seu severioris educationis, & discipline causa. Quod quam fit scelestum, quam inhumanum, quam monstruosum, nemo rationis compos non videt. Quoriam, iniquas, tam acris declamatio? Ut hinc colligas, quanta sit his, atque similibus Theologis fides adhibenda. Qui enim præfatas opiniones in publicum obtrudere audent, qui eadem consulentas peccitentibus adfirmant, digni ne sunt ut magistrorum loco in animarum regimine habeantur? Si enim vel ipsa prima nature principia evellere, si vel infinita natura humana tanta tenebrarum caligine obducere perenturam; inferas velim, que in obsequiis controversijs didici, ubi ne sunt illi doctrinarios, qui sua auctoritate probabiles efficiunt similes opiniones? Non ergo eo spectat oratio mea, ut istorum Theologorum integritati, illorumque proposito evangelicæ viæ aперtatem, rigoremque delinquenti, atque humanæ infirmitati succurrendi, præiudicium inferam; sed ut lectorem errandi, & pereundi discrimini subducam. Eo pertinent verba hæc mea, ut te ad monitionem, ne in rebus dubijs ullam his Auctoribus fidem adhibeas, nec quidquam eorumdem auctoritati tribuas. Si enim in tanto nature lumine cæcitant, & paradoxa adeo immania eudere non erubescunt; numquid in difficillimis quæstionibus veritatem tibi pandent? Aut ergo ab his libris legendis

abstine: vel, si interdum eos legere contigerit, nihil sine examine, nihil absque severiore critica ab illis suscipias velim, si tua tibi salus æterna cordi est. Hæc illis dumtaxat displicebat qui partium studio præcognati non tam communi profectui, quam vanæ exhibitioni student. Ceterum ardebitur omnibus æquis rerum arbitris, qui æternam animarum salutem privatorum hominum quorundam iudicio, & iam præferendam faciunt. Sed hæc factemus: plura namque dicturi sumus, dum de sexto precepto sermo erit, ubi similia Casuistarum commenta profugiamus. Duo hic notantur advertari. Primum quod dixerim: Hæc sunt monstra & portentosa quorum in univerfa Ethnicorum morali Philosophia nec leve veligium occurrit. Cedo. An Cicero, an Plutarchus, an Seneca, an Plato, an aliquis Philosophus docuit licitum esse filiis desiderare mortem parentum, ut liberentur a dura eorum custodia, vel ad eundem hereditatis causam? Quæ doctrina damnata ab Ecclesia est. Sed peiora sunt que sequuntur. Et hæc opinio quia favorabilior est parentibus, est et consulentia. Quis ethico-rum Philosophorum talia docuit? Alterum, me hic designasse Iesuitas. Testor Deum hæc esse immanissimum calumniam. Leander, quitalia docet, Trinitarius est, non Iesuita. Sapientiores Iesuite Bellarminus, Palavicinus, Toletus, Comitolus, Vitellius, Bianchi, Elizade, Gonzalez, Camargo, Muniella, Antoine, & alii plures pro me stant. Hoc Iesum præconis effero. Et quia sex, aut octo Casuistarum, Tamburni, Elco-bar, Palai, Lacroixii, Viva, & similia, (qui si conferantur cum primis, parvi sunt in Republica litterali nominis) laxas quoddam opiniones resello, Christiano quæque modo, ut ab eisdem opinionibus sibi caveant, illi ne sunt illi doctrinarios, qui sua auctoritate probabiles efficiunt similes opiniones? Non ergo eo spectat oratio mea, ut istorum Theologorum integritati, illorumque proposito evangelicæ viæ aперtatem, rigoremque delinquenti, atque humanæ infirmitati succurrendi, præiudicium inferam; sed ut lectorem errandi, & pereundi discrimini subducam. Eo pertinent verba hæc mea, ut te ad monitionem, ne in rebus dubijs ullam his Auctoribus fidem adhibeas, nec quidquam eorumdem auctoritati tribuas. Si enim in tanto nature lumine cæcitant, & paradoxa adeo immania eudere non erubescunt; numquid in difficillimis quæstionibus veritatem tibi pandent? Aut ergo ab his libris legendis

VII. Non minus impia est altera recentiorum Probabilitarum sententia, quæ licitum

tum defendit gaudium de patricio patris in ebrietate narrato: quam etiam sententiam improbat Innocentius XI. in hac damnata propositione: *Licetum est filio gaudere de patricio patris a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.*

VIII. Quæst. III. *Peccant ne letaliter filii qui torvis oculis aspiciunt parentes, quibus exterius nullum ipsi amoris signum exhibent?* Resp. Qui deliberato animo torvis oculis parentes frequentet, & quasi continenter spectant, dubie procul peccant mortaliter, ut communis tenet sententia. Idemque dicendum, quando eos alperere semper alloquuntur: quoniam præceptum honorandi parentes non modo interiori, verum etiam exteriori benevolentiam iubet. Hæc autem blando oculorum aspectu, laavi eloquio, gestu submissio ostenditur. Violant ergo præceptum filii, dum hæc exteriora amoris officii præbere parentibus recusant. Si vero semel aut iterum ex sortuito casu minus amantes, obloquentes, & submissos parentibus se filii exhibeant, non propterea tenendi continuo sunt gravioris culpe rei. Antequam culpe damnetur, eorum mundum cum parentibus vite ratio, morum consuetudo, ac modus agendi spectanda sunt; ut ex his omnibus colligi culpe gravitas, aut levitas possit.

IX. Qui parentes leviter percutiunt, graviter delinquant: quia licet percussio levis natura sua sit, iniusta tamen parentibus enormis evadit, ac impia: iniuriæ enim gravitatem omnes ex personæ dignitate sentiunt. Porro nulla apud filios persona, post Deum, paterna dignior. Quin ad letalem culpam factus esse potest minax brachii elatio, quoniam & hæc gravem contempionem prodit, & iniuriam parentibus irrogat. Temperare ergo filii sibi debent ab aspera locutione, ab oculorum severiore aspectu, & a quolibet gestu minus submissio, si velint præceptum honorandi parentes implere.

X. Licetum est filius, a parentibus iniuste percussus, cum moderamine inculpate tutele se defendere. Si in ipsa defensione filii parentes percutiant, non peccant; nisi modum iustæ defensionis excedant. A peccato quoque Theologi communiter excusant filios qui parentes armatos in patriam percutiunt, occidunt: quia amor in patria præferendum est privato bono patris. Scelus vero perpetraret filii qui parentes poena capitali a Principe proscripto occiderent, nisi essent patriæ noxii.

XI. Peccant graviter filii qui parentibus deliberato animo maledicunt; quod ex Scriptura colligitur: dicitur enim Lev. xx. *Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte morietur.* Porro poena mortis non instituitur ob culpam gravem. Si vero non ex animo, sed crederent, & abique scandalo filii parentibus maledicant, venientem culpam perierunt: Si scandalum autem occurrat, culpa erit mortalis. Ex defectu quoque plenæ advertentiæ venialiter tantum peccare valent. Peccant vero letaliter filii qui verbis contumeliosis parentes contempunt, aut ad iracundiam graviter provocant: quod accidere potest, tametsi verba non sint inapte natura graviter contumeliola, quando nempe filii experientia carent, talibus verbis vehementer ad iracundiam parentes provocari. Graviter quoque peccant filii, si parentes ex contemptu recognoscere nolint; secus, si id facerent ob aliquam honestam rationem, ob incommodum vitandum, ob erubescendum fugiendum, aliudve tale momentum.

XII. Filii peccant licite accusare parentes de aliquo crimine apud iudices, quia id omni lege vetitum est. Excipienda tamen sunt crimina hæreticos, potissimum publica: de his enim non modo potest, verum etiam tenetur filius patrem accusare. Et colligitur ex ipsa Scriptura, in qua *Deut. xxii.* hæc habentur: *Si genuerit homo filium contumacem, & protervum, qui non audit patris, aut matris imperium, & coercitus obedire contempserit; apprehendit eum, & ducit ad seniores civitatis illius, & ad portam iudicii, dicentique ad eos: Filius noster iste protervus, & contumax est, non nostra auctoritate contemnit, comestationibus vacat, & luxuriae, atque conviviis. Lapidibus eum obruet populus civitatis, & morietur.* Si pater licite accusare apud iudices filium valet, eodem iure videtur licere filio accusare patrem de criminibus saltem quæ religioni, & fidei adversantur. Bonum enim divinum, & universale prævalere bono particulari debet. Er hæc est Doctorum communis opinio. Quid, si hæresis occulta sit? Etiam tunc accusandus est pater: quia præceptum honorandi patrem cælestem præstat præcepto honorandi patrem carnalem. Nec est quod opponas, rationem hanc evincere, accusandum fore patrem etiam de quolibet peccato mortali: quoniam cetera peccata directe non spectant destructionem religionis, neque natura sua alios inficiunt, ut flagitium hæresis. Idque confirmari ex eo valet quod Ecclesia præcipit de-

num

nuntiationem hereticorum, secus aliorum delinquentium. Si tamen certo filius constet, ab alii accusandus esse parentes hereticos, abstinere ab accusatione poterunt. Idem dicendum de criminibus in patriam, in Principem, ob eandem rationem. Princeps, & patria loco parentum, ut vidimus, habentur: & hæc universalis paternitas præferenda paternitati particulari est. Quætionem hanc proponit Marcus Tullius *Lib. III. offic. cap. ix.* his verbis. *Quid, si pater sana explet, contumelios agit in avorum? Iudices ne in gloriantibus filius? Nefas id quidem est: quin etiam defendat patrem, si arguatur. Non igitur patria præstat omnibus officiis? Immo vero. Sed ipsi patriæ conducti pio habere filios in parentes. Quid, si tyrannidem occupare, si patriam prodece conabitur pater? Silebit filius? Immo vero sed ad patriam patriæ res spectabit, patriæ salutem anteponat salutis patris.* En quam enucleate Ethipici naturæ, divinæque legis mandatum explicant. Non illico ergo vel de his criminibus accusandus est pater; sed admonendus primum, exorandusque. Si inutilis fuerit admonitio, & deprecatio, tum solvendum silentium.

CAPUT IV.

De obedientia filiorum parentibus debita.

Quæst. I. Tenentur ne filii obedire parentibus? Resp. Nemo est qui id in controversiam vocet. Dubitatur solummodo, teneantur ne semper sub mortali. Cui quæsitio communis etiam sententia respondet, hoc præceptum, quemadmodum cetera, non semper obligare sub gravi culpa. Spectanda sunt enim & gravitas materiæ, & voluntas imperantis. Requiritur autem quod materia sit gravis, quod subit patris imperio, & quod patet matura deliberatione præcipiat. Quare licet non peccare graviter videatur filius non obediens patri admonenti, & consulti aliquid bonum opus, aut morum reformationem, præcio contemptu; letaliter vero peccant filii minime obtemperantes patri præcipienti morum emendationem, aut quodvis aliud opus grave quod ad mores, educationem honestam, domesticamque regimen pertineat. Et quamvis negent aliqui, peccare graviter filium transgredientem mandatum patris in domus civili regimine; communior tamen, mihi quæ vera,

opinio est, peccare letaliter filium etiam in hoc casu. Siquidem in civili domus reformatione filii iure natura subleunt paternæ potestati. Quæ ergo ratio excusare potestati culpa valet, si in re gravi obedire parentibus recusat? Quare hæc sententiam defendunt ipsi benigniores Probabilistæ, Leander tract. i. disput. 111. quæst. v. Sanchez *Lib. IV. cap. xv. num. 22.* Bonacina *disput. vi.* Tamburinus *Lib. V. cap. 11. §. 2. num. 18.* Lessius *Lib. II. cap. xi. dub. 8. num. 45.* & alii plures.

II. Quæst. II. *Quæ sint præcipua munia quæ præcipere filii parentibus valeant, & in quibus filii parentibus obedire teneantur?* Resp. Potissima sunt, ut a peccatis generatim abstinere, ut ludos fortis, & noxios evitent, ut prava contortia, & mala fugiant, ut a luxu, vanis pompis, a meretricibus, mulierumque frequentis, & familiari conversatione longius abint, ut noctu domo non exeant, ut artem, professionemque exerceant, ut de bonis paternis alique licentia non disponant. Hæc sunt generatim quæ præcipere parentes filios solent. Ceterum, ut iam diximus, & pater præcipere, & filius obedire patri tenetur in his omnibus quæ aut animi cultum, aut civile regimen spectant. Antequam tamen damnetur filius letalis culpe, spectanda sunt plura, & materiæ gravitas, & patris liberatum mandatum, & plura alia.

III. In rebus pravis filii obedire parentibus nec debent, nec possunt. Inquit enim S. Lucas Act. v. *Obedire oportet Deo magis quam hominibus:* & D. Matthæus cap. x. *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Iure ergo filius resistere patri potest, & debet, si præcipierit furturnum, homicidium, violationem præceptorum Ecclesiæ. Item matri suadenti iuvenum conversationem, accessum ad comedias, ludos, saltationes, resistere debent filie, illarumque mandata spernere, congrua semper servata modestia.

IV. Quæst. III. *Tenentur ne filius obedire patri vacanti ne assumat religiosum statum?* Resp. D. Thomas respondet 2. 2. quæst. ci. art. 4. his verbis. *Ad pietatem pertinet officium, & cultum parentibus exhibere, secundum debitum modum. Non autem est debitum modus ut plus homo tendat ad colendum patrem quam ad colendum Deum; sed, sicut Ambrosius dicit sup. *Leum. necessitudinis generis divine religionis pietas antefertur.* Si ergo cultus parentum abstrahat nos a cultu Dei, iam non est pietatis parentum sustinere cultus contra*

tra Deum. Unde Hieronymus dicit in epistola ad Heliodorum: Per calcatum perge patrem, per calcatum perge matrem, ad vexillum crucis evola: summum genus pietatis est in hac re fuisse crudeliter. Et ideo in tali casu dimittenda sunt officia pietatis in parentes propter divinum religionis cultum. Si vero exhibendo debita officia parentibus, non astringamus a divino cultu, hoc tam pernicit ad pietatem: & sic non oportet propter pietatem religionem deservire.

IV. Quæst. IV. Tenentur ne filii obedire parentibus præcipientibus religionis ingressum? Resp. Communis sententia cum D. Thoma docet, filios minime subdi parentum mandatis in electione status. Quin, si vel ipsi parentes votum edidissent offerendi filios in Religionem aliqua, non propterea attingerentur filii Religionem ingredi. Igitur ad electionem status quod attinet, filii liberi omnino sunt, pubertatem egressi. Licite possunt, invitati etiam parentibus, Religionis statum suscipere, aut omittere, prout divinus Spiritus ipsos permoverit. Excipe tamen calum, quo parentes, extrema egestate pressi, filiorum ope, auxilioque indigerent. Sic docet D. Thomas 2. 2. quæst. cxxxix. art. 6. Dicendum est, quod parentibus in necessitate existentibus, ita quod eis commode aliter quam per obsequium filiorum subveniri non possit, non licet filiis, præmissis parentum obsequio, Religionem intrare. Si vero non sint in tali necessitate, ut filiorum obsequio multum indigeant, possunt, præmissis parentum obsequio, filii Religionem intrare etiam contra præceptum parentum: quia post annos pubertatis quilibet ingenium libertatem habet quantum ad ea que pertinent ad dispositionem sui status, præsertim in iis que sunt divini obsequii: & magis est obtemperandum Patri Spiritum, ut vivamus, quam parentibus carnis, ut Apostolus dicit ad Heb. xii. Unde Dominus, ut legitur Matth. viii. & Luca. ix. reprehendit discipulum qui volebat eum statim sequi intuitu paterna sepultura: erant enim illi per quos illud opus impleri poterat, ut Chrysostronus dicit.

VI. Quæst. V. Possunt ne filii licite, invitati parentibus, matrimonia inire? Resp. filius questionis resolutio a pluribus pendet circumstantiis. Absolute filii in electione status matrimonialis liberi sunt, quemadmodum in electione status religiosi, vel clericalis. Verum quia ab executione matrimonii plurimum pendet familiarum regimen, & conservatio; ideo filii tenentur consulere pa-

rentes, antequam promissione aliqua fidem suam oppignorem sponte ducende, & contra. Dissidium inter Theologos est, tenentur ne filii sub letali culpa, an sub veniali, a parentibus consilium in hoc negotio potest. Si sermo sit de sponsis eisdem conditionis ac dignitatis, contendunt Salmandicenses tract. xxiv. cap. 1. punct. 1. non. 8. peccare filios venialiter tantum; & secus mortaliter, si invitati parentibus, & inconsultis, matrimonium ineamt. Quod latius docuerunt Tom. II. tract. xxx. cap. vi. punct. 2. Hanc opinionem defendunt alii plures. Ego eam, ut laxam, rejicio. Liberi sunt filii in matrimonio contrahendo; ac liberi haud sunt a præcepto colendi parentes. Matrimonium est maximum familiarum negotium; & in tanto negotio, inconsulto patre, poterit filius, quicquid sibi libuerit, eligere? Aliud est quod filius sit liber in matrimonio contrahendo; aliud longe diversum, quod exemptus sit ab honore, & cultu patri debito. Dico itaque, peccare mortaliter filios, absolute loquendo, contra præceptum honorandi parentes, si his inconsultis matrimonium contrahant: quia parentes contemuntur in re gravissima. At, inquis, liberi sunt in matrimonio contrahendo. Audio. Ideo ne immunes ab honore parentibus exhibendo? Ideo dicuntur filii liberi in matrimonio contrahendo, quia parentes nequeunt interdicere, neque eorum nuptias impedire. At non propterea amittunt ius obsequium submissioemque exigendi a filiis. Peccarent parentes, si ab honestis nuptiis retraherent filios, qui potestatis paternæ limites transissent. Filii vero qui in negotiis negligunt parentum consultationem, lædunt non potestatem, seu dignitatem paternam, quam revereri, & obsequio colere debent. Possunt utique reicere patris consilium, si minus consonum sit eorum honestæ deliberationi: quia, ad hoc quod attinet, paternæ potestati non subduntur. Subiecti tamen sunt eorum maiestati, si ita loqui fas est, subiecti sunt levi honorandi parentes suos: qui honor potissimum elucet in manifestatione tanti negotii. Quod quid in tanti momenti contemnere parentum consilia peccatum grave est? Siquis infans invitatus contractum matrimoniale negotium esse maximum omnium quo homo peragere valet? Nisi vero evidenter constet de patria stupiditate, levitate, aut imprudentia, quis illo sapienter respectu filii æquus debet? Quis domesticæ regiminis peritor? Quis aut instructiones meliores, aut consilia prudentiora

tiora tum ad optimam familiæ gubernationem, tum ad eisdem filii commodum exhibere poterit? Peccant ergo filii, quod in re tanti momenti non bene consulant rebus suis, & parentum consilia negligant. Peccant, quod præceptum honorandi parentes in re maxima violant. Peccant, non ad verius obedientiam, a qua præstanda in hoc negotio exempti sunt; sed ad verius virtutem pietatis, que debetur honorem, & reverentiam parentibus offert. Quid quod vel ipsi adversarii docent, peccare filios venialiter, si inconsultis parentibus, matrimonia ineamt? Cur autem venialis tantum erit eorum culpa, si materia gravissima sit, & præceptum honorem exhibendi parentibus primum inter secundæ tabulæ mandata locum tenet? Si vero parentes iustam habeant dissuadendi matrimonii causam, gravior filii peccant, qui, hac iusta dissuadeone contempta, matrimonium contrahunt.

VII. Quid, si filii indignam sponfam in matrimonium, inconsultis parentibus, ducant? Nec tunc eos peccare mortaliter, contendit P. Thomas Tamburinus Lib. V. in Decal. cap. 11. §. 3. n. 5. & 6. Verum laxissimam Theologi alii Theologi. Pares laudat, & sequitur vel ipse Leander tract. i. de put. tit. q. xii. Res stupæ natura clara est. Tenentur enim filii parere genitoriibus præcipientibus ne rem inhonestam, & proprio statui indecoram peragant. Deducet autem magnopere indignam ducere sponfam, & eiusmodi matrimonia plura consequi scandala solent, iurgia, rixæ, dissidia, familiarumque gravissima incommoda. Verum plura de his in tractatu de matrimonio.

CAPUT V.

De subsidio a filiis parentibus exhibendo, spectatis tum animæ, tum corporis necessitatibus.

I. Filialis dilectionis fructus est precipuus subsidium spirituale parentibus præstandum, dum necessitate laborant. Filiorum itaque est curare ut genitores sacramenta frequentent, ut vitam christiana homine dignam traducant, ut peccandi pericula caveant; si viderint parentes his suppeditis indigere. Et quamvis semper spirituali parentum egestati succurrere filii debeant, tamen infirmitatis tempore maiorem adhibere sollicitudinem debent, ut ægrotantes parentes sanctissimis Ecclesiæ sacramentis reficiantur, ut piis adhortationibus excitentur, & inflammantur ad ferventiores actus contritionis, & amoris divini.

II. Quæst. I. Peccant ne filii qui parentes abducunt, ne resistentem condant, & elemosinas largiantur? Resp. Admirantur communitati Theologi omnes. Quare letalis culpe rei futuri filii qui avertere parentes student, ne de bonis propria indultia partis teneantur, ne pia legata pauperibus relinquunt; excepto tamen calu quo parentes excederent, & ultra quam illorum patrimonium permittebat, legata designarent. Sicut enim parentes peccarent, si nullo habito filiorum respectu, extranea patrimonium sua distribuerent; ita delinquent filii, si impediunt quominus parentes congrua legata, & elemosinas distribuerent. Neque amplioris, aut minoris distributionis iudices esse possunt filii: siquidem non raro accidit parentes debitis incertis obstrictos esse, ac multa debere, que restituere nequeverit veris dominis. Ideo, mortis periculo instante, ut meliori qua valent via propiciant iure conscientie; & onera iustitiae necessaria, non libera caritatis officia impliant, plura bona sua pauperibus, aut piis locis legant. Id ad summum curare filii debent, ut parentes in testamentis condendis viros cunctantur atque ab omni cupiditatis specie, partiumque studio alienos.

III. Gravius peccarent filii, si impediunt ne parentes bona male parta restituerent, aut debita solverent; item si debita solvenda sibi imposita negligenter, aut eorum differant solutionem. Peccarent denique filii, si iusta mortuis parentibus non perolverent. Tenentur enim filii parentum cadavera congrua sepultura donare; funera ut Christianorum more celebrentur, & sacrificiorum oblationes fiant, curare debent.

IV. Quæst. II. Quid in necessitate corporali parentibus prestare filii debent? Resp. Primum filii alimenta exhibere parentibus gravi necessitate prelis adstringuntur: ad hoc enim natura lege tenentur. Et quamvis aliqui iuriconstanti iure dumtaxat gentium velint obligatos filios ad hoc officium peragendum; communis tamen tum Theologorum, tum Iuristarum sententia docet, iure nature devinctos filios esse ad hoc onus implendum. Fortior quippe vinculo filii iunguntur parentibus, a quibus totum quod debent accipere, quam parentes filios. Porro, si parentes omnium sententia alere natura lege filios debent; potiori iure parentes indigentes sustentandi a filiis sunt. Quod confirmari belluarum exemplo potest. Quis siquidem naturæ illud dicitur cuius veligium in belluis

3. respondet: Quia pater comparatur ad nos in habituque principi, sicut Deus, ad patrem proprie pertinet ut ei a filio honor impendatur; ad filium autem ut eius utilitati a parentibus providetur; quomodo in articulo necessitatis filius obligatus sit ex beneficiis suscipiis ut parentibus maxime providetur. Summa doctrina angelice hæc esse videtur. Proprium est filiorum honorare, revereri, & colere parentem; parentum vero providere filiis, eoque alere; ita ut absolute, nulla positione facta, parentum proprium sit alimenta filiis præbere; at, urgente necessitate, ut maxime parentibus providendum est. Cur autem parentes sunt priores veluti creditores. Prius filius debitum erga patrem quam erga filium contraxit. Posterior debitum primum non infringit. Beneficia quæ a patre filius recipit, antecedunt debitum quod in generatione filii contraxit. Prioris ergo debiti solutio posterioris debiti solutionem antecedit oportet. Hæc mihi videtur & doctrina D. Thomæ, & rationi conformior opinio. Verum quia peccato hoc accidit, ideo a severiori difficultate abstinere. Eorum hæc sunt in quibus quique abundare in sensu suo valet, cum pro neutra parte evidens militet ratio.

XI. Quæst. V. Si creditores, & parentes sint in extrema necessitate, quibus providendum prius est? Resp. Preferendum creditores docent Navarus in *Manual. cap. xxviii. n. 60. Armilla verb. Refl. n. 27. Medicina de vitiis. g. 111. & alii. Ratio istius sententiæ est, quia creditor sit debetur duplici titulo, & iustitia cum illius res sit, & caritatis, cum extrema necessitate laboret. Opposita sententiæ est probabilior, quam defendunt Salmanticensis *loc. cit. num. 25. Ratio clara est. In extrema necessitate omnia sunt communia. Fallium ergo est quod titulo iustitiæ in hac positione res creditor possidens. Ergo filius tunc prius sibi, & parentibus quam creditor subvenire debet. Pro hac sententiâ sicut Sotus *Lib. IV. de iust. g. vii. art. 1. Caietanus n. 2. quæst. lxxii. art. 5. ad 3. Azorius Lib. XII. cap. viii. quæst. v. Paludanus in IV. dist. xv. quæst. 11. art. 1. & alii.***

XII. Obligatio alendi parentes non modo adiriqum filium legitimum, verum etiam naturalem, & spurium; cum utriusque nature iuncti parentibus sint, & eadem pietatis ratio ambos arguat. Alere filii debent non modo parentes, led etiam avos, & proavos, qui nomine parentum respectu descendendum venire solent. Causæ, cur filii de-

negare alimenta parentibus possunt, eadem ferme sunt ac illæ ob quas exheredare filios parentes valent: videlicet prima, si parentes venena præberi filiis curaverint: secunda, si pater agnovit uxorem filii; aut mater cum marito filii rem haberet; tertia, si a condendo testamento pater filium abnegaverit: quarta, si amentes filios curate pater neglexerit: quinta, si veneno in amentium labi filios aliquo modo tenerit: sexta, si captivitate subducere filios parentes omiserint: septima, si parentes fuerint hæretici, & filii Catholici. Alimenta tamen necessaria ad vitam sustentationem nunquam sunt neganda parentibus, etiam hæreticis, nisi dum licitum est in eisdem arma stringere; ut dum prodere patriam pertentant, aut hæresi religionem pervertere, & Catholicos inficere.

CAPUT VI.

De officiis parentum in filios.

I. Quomodo mandatum quartum Decalogi præcipit filiis ut parentes honorent, diligant, venerentur; ita adstringit parentes ut alant, educant, custodiantque filios, ne quidquam illis mali accidat. Peccant siquidem parentes, si ob eorum negligentiam parvuli filii claudi, infirmi, sive in corpore, sive in anima, evalescant. Laborare pro filijs parentes debent, ut congrua patrimonialia illis parent, sicut Apostolus docet II. ad Cor. XII. Non enim debent filios parentibus thesaurizare, sed parentes filijs. Huic debito satisfaciunt parentes ut patrimonium filijs acquiritendo, aut filios aliquam artem vel professionem docendo. Et hoc secundo modo forte securius illis providetur. Pecuniam enim, & annuos redditus, amplius que patrimonialia ludis, & mæreticis prodigere cito valet; artem, vel scientiam dilapidare nequeunt. Quæ tamen valeant, circumstantiis, & status dignitate servari.

II. Catechismus Concilii Tridentini potissima parentum in filios officia explicat his verbis Par. III. de a præcep. num. 21. Et quemadmodum divina lege sanctum est ut parentibus filii honorem habeant, ut parentum ut obsequantur; sic parentum propria officia sunt, atque munera, ut sanctissimis disciplinis, ac moribus filios imbuant, utque optima dant vitæ præcepta, ut ad religionem instruant, & parati, Deum sancte, virgulate venerentur; quod a parentibus Susanna factum legitur. Itaque Sacerdos parentes committit ut se

ut se liberis magistris præbeant virtutis, equitatis, continentia, modestia, & sanctitatis: itaque præsertim declinet, in quibus offendere sepe consueverunt. Primum, ut quid accersibus in filios aut loquantur, aut statuunt: quod Apostolus in epistola ad Colossenses ita præcipit: Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo sint. Nam periculum est ne factis, adhibeant animo sint, dum omnia timent. Quare illud præcipit ut nimiam severitatem effugiant, malitiose liberos corrigere quam ulcisci. Scopus tamen, ut idem Catechismus statim subdit, nimia lenitate delinquentes parentes quam austeritate in filiorum educatione. Illi vero qui severius filios tractant, ultores potius quam correctores sunt. Fere semper iracundia perciti, & furore abrepti in filios exandescunt, & frequentissime duplex peccatum peccant, scilicet quod ira abripiantur, & quod filios non modo non corripiant, sed illis potius scandalo sint, inque pravo exemplo eos iracundus, agrestes, virulose reddant. Difficultas autem est filiorum recta educatio.

III. Plura documenta exhibet divina Scriptura quibus docentur parentes artem educandi filios. Primum in divine legis cognitione eos instruat, inquit Moyses Deuter. cap. xi. Ponite hæc verba mea in cordibus, & in animis vestris, & suspensite ea pro signo in manibus, & inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros, ut illa meditentur. Quando sederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubaveris, atque surrexeris. Hoc officio perlunsi sunt parentes Sulanna, ut testatur Daniel c. XIII. Parentes illius, cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi. Libet exhibere documentum, quantumvis prolixum. Ecclesiastici cap. xxx. Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum. & in medio amicorum gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi non esset mortuus: similem enim reliquit sibi post se. Quæ subdit idem Ecclesiasticus, sunt maxima animadversione digna: Quippe non solum verbis docendos filios iubet, sed & verberibus plectendos inculcat; atque ne domestici regimini potestas illis conferatur, admonet. Lacta filium, & parentem te faciet. . . Non cordeas illi, ne doleas, & in novissimo obspiceas dentes tui. Non des illi potestatem in iuvenute. . . Curva corveam eius in iuventute, & tunde latera eius, dum infans est, ne forte induat, & non credat tibi: & erit

tibi dolor anima. Docet filium tuum, & operare in illo, ne in impietudinem illum offendas. IV. Documenta Patrum hoc de argumento plurima sunt, & obvia. Paucæ ac Chrysolostomo delibato. Hom. ix. in epist. I. ad Timoth. inquit: Noli propter filios periri. Illos quippe cum acris coercere debuisse, verbis tandem lenibus monuit. Quapropter dum illis modestus esse severa inculpationis recessus, illos, & seipsum una perdidit. Audite hæc patres, vestrosque filios in disciplina, & correptione Domini erudite summa cum diligentia. Est enim iuventus fera, plurimique indiget institutionibus, & magistris. Si igitur illis ab ipsis statim iniis, atque a prima etate leges optimas imponamus, minimum ipsæ laborabimus; verum consuetudo ipsa virtutis in legem transibit. Legatur sanctus Episcopus hom. xxi. in Epist. ad Ephes. & Lib. III. adversus vituperatores vite monachice cap. 111. xv. vi. & xviii. Lege etiam Natalem Alexandrum Lib. IV. art. 2. ubi proflex in hanc rem Patrum auctoritates compiles.

V. Potissimum autem parentum in filios officia esse debent, ut illos in divine legis mandatis, sedique articulis summa diligentia imbuant, informentque, ad honestatem, pietatem, & sinceritatem erigent. Hoc primum omnium illorum mentibus imprimendum, Deo videlicet, proximique amor. Hunc in finem inculcatur, omnes homines natos in mundo, atque a Christo Jesu redemptos esse, ut mundana nihil faciant, sed caelestia anhelent; ut vitam suam ad Christi exemplar conforment, carnem cum concupiscentiis suis cruciant; advertentes, calamitatemque animo forti tolerent. Duo sunt religionis nostræ præcipua capita, alterum credendorum, agendorum alterum. In explicandis fidei articulis sanctitas non adeo frequens est; neque in iis addidendis tanta difficultas, sive relictario. Non enim articulos fides, si absolute spectetur, valde appetitionibus incommodat. Frequentissima tamen parentum, tum magistrorum, & Parochorum sollicitudo, ac negligentia est in explicatione præceptorum que præscribit vitam nostram ad Christi vitam conformandam; tribulationum, angustiarum, & persecutionum tolerantiam; pauperum, humilitatis cultum, inimicorum, & pauperum dilectionem. Verum, quod plorandum magis est, non modo negligent parentes harum virtutum semina in filiorum serere cordibus, mentibusque affundere earundem lucem; sed vitia opposita illud cum narcis lacte instillant, tum verborum, tum actionum exemplis.

A parentibus filii discunt iurationes superfluas, & vanas, blasphemias sacrilegas, obscenas cautions, adagia impia, vel impudica. A parentibus ambitionem, fatium, luxum, vanitatem, mundanam gloriam, superbiam, avaritiam, ceteraque vitia filii quodvis epotant. Inrita a natura sunt virtutum semina, ardent in teneris animis pietatis igniculi, qui, antequam pueri rationis lumine tui valeant, pravus parentum moribus extinguuntur; ut infulcans quaestiones scribere Ciceroem memini. Sed illius sapientis Ethnici in similes parentes inceptationem lego est. iv. in Verrem post medium, ubi sic Verrem alloquitur. Tu ne, cum te, ac tuam vitam nosset, in Siciliam tecum grandem pretextatum filium ducebas? ut, etiam si natura puerum a paternis vitis, atque a generis similitudine adduceret, consuetudo tamen eum, & disciplina generis non fuisset. Fac enim fuisse in isto C. Lelii, M. Catonis materiam, atque indolem: quid ex eo loni sperare, atque effici potest, qui in patris luxurie sic vixerit, ut multum unquam pudicum, nec sobrium convivium viderit? Qui in epulis quotidianis, adulta etate, per irremium, inter impudicas mulieres, & intemperantes viros versatus sit? Nihil unquam a patre audiverit, quo pudenter, aut melior esset? Nihil unquam patrem agere viderit, quod cum imitatus esset, non id quod turpissimum est, patri similis pararetur? Quibus in rebus non solum filio, verum etiam Republica scisci imitari. Suscepas enim liberos, non solum sibi, sed etiam patrie, qui non modo tibi voluptatis, sed etiam qui aliquando usui Republice esse possent. Eos instituerit, atque erudit ad maturam instituta, atque civitatis disciplinam, non ad tuas turpitudines debuisse. Eset, inerti, atque impuro, & improbo parente, natus, pudens, & probus filius: haberet aliquid abs te Republica minus. Nunc pro te Verrem substituisi alterum civitatis: nisi hoc forte deterior est, si fieri potest, quod in eiusmodi evasisti non in hominis luxurioso, sed tantum in furis, ac drosioris disciplina educatus. Hæc tria deprædicat Concionator, dum de filiorum educatione ad populum sermonem habet. Patefaciat, parentes peccare in Deum, in Rempublicam, seu societatem humanam, in ipsamque naturam, dum imbure filios ad solvendum pensum debent Deo, Republicæ, & nature intrinsece negligent. Duo sunt, supra peccatorum genera que parentes perpetrant in filiorum educatione: primum omissionis, alterum commissiõnis, ut vocant. Negligunt eos edocere

quæ ad illorum statum pertinent; contendunt illos educare in iis que parentum prelati non subsacient, ut in laicis aut religiosi, aut coningalis electione. Si rei familiaris interest ut celibes vivant, celibatum servare debent. Si sacerdotium domesticis negotiis adverterat, ab altari abducuntur; cognitur vero illud attendere, si res familiaris id postulet. Verum de his pluraquam satis. Quæstionculæ nonnullæ solvenda sunt.

VI. Quæst. I. Tenentur ne parentes curare ut iis artibus filii instruantur que eorum statui conveniunt? Resp. Adfirmant communiter Theologi, parentes teneri, ut filii instruantur iis aut scientiis, aut artibus, que eorum statui, capacitati, & conditioni, atque familie patrimonio congruant. Quare parentes nobiles, & divites debent curare ut filii erudiantur in optimis disciplinis scientiarum, respectu habito ad illorum indolem, & profectum.

VII. Quæst. II. Quæ sunt discipline precipue in quibus erudiendi sunt filii a parentibus? Resp. Primum omnium, ut dictum est, debent eos docere que cultum Dei spectant, ut Symboli articulos, Decalogi præcepta, signum crucis, vitta capitalia, & cetera criminata, a quibus cavere debent, probe cognoscant. Poltea debent curare ut erudiantur in scientiis, vel artibus iuxta cuiusque status diversitatem.

VIII. Quæst. III. Peccant ne parentes, si negligent filiorum instructionem in disciplina, seu artibus eorum statum decemtis? Resp. Peccant dubio procul, si que illorum statum spectant, docere ipsos omittant, vel curare ut ab aliis doceantur. Non modo ergo peccant, si leges sint in filiorum spiritali educatione; verum etiam si negligent civilem instructionem, que eos utiles sibi, & societati constituat. Generant enim filios non sibi tantum, verum etiam Deo, & Republicæ. Porro, si illorum informationem in artibus civili societati, & proprie sustentationi necessariis omittant, peccant, & in societatem, sive Rempublicam, quam utili generant, sive privant, & in ipsam naturam, cuius lege abstringuntur ita educare filios, ut valeant & victum sibi comparare, & Republicæ inservire.

IX. Quæst. IV. Parentes qui a Religione ingressi filios abducunt, peccant ne graviter? Resp. Si aliquo terreno fine filios a statu Religioso suscipiendi distrahant parentes, procul dubio peccant; secus, si iusta causa moti id præsent; e. g. si iudicent filios Religioni

futuros inceptos, aut nocuos, si sustentanda domui, & custodiendis, alendisque fororibus necessarios esse arbitrentur. Ut tamen sibi a peccato securus caveant, consulere parentes viros doctos, piolique debent.

X. Quæst. V. Quomodo se gerere parentes debent in arduendis filiis qui amplecti Religionem volunt? Resp. In primis Religiosis amplectenda disciplina, moreque perquam diligenter scrutari debent. Si Religiosis disciplina laxa sit, a talis Religiosis disciplina laxa sit, a talis Religiosis ingressu retrahere eos debent omnino. Quenam porrum disciplina laxa reputanda sit, & nec alibi dixisse meminimus, & cuique serio investiganti adeo pervinimur est, ut nostra discussione non egeat. Quid hæc ad parentes? inquires. Quid hæc ad parentes? Non ne parentes in filiorum matrimonii primum omnium ducentæ sponte nates, consanguineos, mores, stirpem, & plura alia usque ad superstitiõnem sub examinem revocant? Et in gravissimo seligende ac suscipiende Religiosis negotio cæci, & stupidi erunt? Quid, si filii in uxorem diligerent virginem loquacem, elutroneam, impudicam, suspectæ famæ? Annon id impeditur pro viribus parentes? Quiddi ergo non vultabunt, si eam ingredi Religio-nem velint in qua ob collapsam regularem disciplinam grave immittatur æternæ salutis periculum? Frequentissime in hoc parentes peccant: quoniam, si illorum interest ut, relicto patrimonio, filii religiosum institutum amplectantur, non modo non tetrahunt, verum etiam illos instigant, impelluntque ad ingressum. Si vero rei domesticæ interest ut in saculo degant, omni arte a Religione distrahant: & sic tum ipsos, tum filios in maximum æternæ damnationis discrimen coniungunt.

XI. Quæst. VI. Quandonam consentus graviter peccare parentes, dum filios a Religione ingressu distrahunt? Resp. P. Suarez Tom. III. de Relig. Lib. V. cap. IX. n. o. docet, non peccare mortaliter parentes; si absque vi, & fraude, sed solum precibus, & promissionibus avertant filios a Religione suscipiendi; nisi preces essent importuna. Hanc eandem sententiam docet Tamburinus Lib. V. in Decal. cap. 11. §. 5. n. 7. Contrariam sententiam defendunt Dominicus Soto Lib. V. de iust. & iur. q. vi. art. 3. ad 2. Navarrus in Man. cap. xii. n. 44. qui pro eadem sententia citat D. Antonium, Paludanum, Sylvestrum, Angelum, Tobianum, Sayrum, qui pariter laudat Ledelamum, Petrum Navarra, Aragon, Salon, & Gregorium de Conc. Theol. Tom. IV.

Valentia. Leander vero disp. vi. qu. xvii. allegat Mirandum Tom. I. q. xvi. art. 3. concl. 2. Bordonium de Prof. Relig. cap. xii. qu. xxxii. nu. 74. Molinam Tom. V. de iust. tr. iv. dist. 11. Dicalhilo Tom. I. de iust. Lib. II. tract. 11. dist. vii. dub. 2. n. 20. Trullenchum Lib. IV. in Decal. cap. 1. dub. 3. Fagundes Lib. IV. in Decal. cap. 1.

XII. Pateris exponenda veritas est. Parentes qui dolo, fraude, vassitie detinent filios, ne Religioem amplectantur, omnium conscientie peccant mortaliter; & tenentur dolum, ac fraudem removere, atque curare ut filium deceprum in pristinum statum revocent.

XIII. Peccant quoque graviter, si id present precibus importunis, quia hæc æquivalent dolo, & fraudi. Tandem probabilius est eisdem graviter peccare, si reapse filios a Religione retrahant etiam sine fraudibus, precibusque importunis. In eiusmodi quippe facto non tam animus, quam effectus spectari debet. Maius utique crimen perpetravit illi qui vassitie, actus, & precum importunitate filios suos abducant a Religiosis ingressu; ad effectum vero quod attinet, perinde est, five id uno, five alio modo fiat. Porro effectus iste, impeditur nempe suscipiende Religiosis, grave natura sua detrimentum inferi & filio, & Religioni amplectende. Quod refert, utrum pravo, aut simplici animo colaphum fratri tuo infligat? Nonne semper peccatum est, quia frater iniuria? Peccant ergo parentes letaliter, quando deliberato animo carnali affectu, nulla iusta causa ducti, reapse filios a Religione abducunt. Hæc est sententia que mihi videtur & verior, & communior.

XIV. Quæst. VII. Peccant ne mortaliter parentes qui cogunt invitas filios monasteria ingredi? Resp. Non modo peccant, verum etiam excommunicationem incurant a Tridentino in eos inflatam sess. xxv. de Reg. cap. xviii. his verbis. *Antientibus S. Synodus subicit omnes, & singulas personas, cuiusque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam Clericos, quam laicos, seculares, vel Regulares, atque etiam quilibet dignitate fungentes, si quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quancumque mulierem invitam, præsertim in casibus in iure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum monasticum Religiosis, vel ad emittendam professio-nem; quique consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes, eam non sponte*

ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actus vel presertiam, vel consensum, vel auctoritatem intersuperaverint. Simili quoque anathemati subicitur eos qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem, vel accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine iusta causa impederint. Eaque omnia, & singula que ante professionem, vel in ipsa professione fieri oportet, servantur non solum in monasteriis subiectis Episcopo, sed & in aliis quibuscumque. Ab his tamen excipiuntur mulieres que Penitentes, aut Conversite appellatur, in quibus constitutiones earum servantur.

XV. Vis, & coactio pluribus fieri modis valet. Non enim necesse est ad vim inferendam ut parentes pugione dillicto iugulum filiarum petant, aut ut mortem minentur. Ut tamen detantur eas cogere, necesse est ut interserviat vis, & metus cadens in virum consistat, sed qui natura sua animum puelle flectat. Quantitas autem metus qui cadit in virum constantem, non absolute, sed comparate ad conditionem persone que cogitur, ponderanda est. Minor metus sufficit ad cogendam puellam quam adolescentem, & mulierem quam virum. Contendant plures, hanc excommunicationem parentes non incurtere, si metu tantum levi eas cogant. Verum difficile est limites istius coactionis certo prescribere. Peccare parentes valent, quin excommunicationem incurant. Si enim precibus, promissis, aliique blanditiis allicientur filias ad ingrediendum monasterium; peccant utique contra caritatem; at, ut & ego arbitror, non incurrent excommunicationem: quia blandimenta, & preces vim reverentiam non inferunt, atque adeo nec cogunt.

XVI. Quid, si parentes dicerent puellæ: Nisi monasterium ingrediaris, domi in sequestrato cubiculo dies tibi ducendi erunt; neque enim dos tuo statui congrua suppetit ad matrimonium incedendum? Distinguendum est. Si parentes revera impotentes sint ad dotem constituendam filie, nullam ei vim, aut injuriam irrogant, dum eidem denuntiant, talem vite rationem servandam, que puellam virginem decet. Secus dicendum, si pater dives, avaritie æstu percitus, ut sibi dotem reservaret, ad collocandum live monasticum, live domesticum cogeret virginem: tunc enim illum peccare, non est ambigendi locus. Non ideo tamen excommunicationem incurretur: quia quod nolit filie dotem dare ad matrimonium contrahendum, non propterea eandem cogit ad monasterii ingressum.

XVII. Quæst. VIII. Subiacent ne anathemati parentes, qui nequam filias, sed filios quoque ad monasticam professionem cogunt? Resp. Docent plures, eandem rationem esse filiorum, & filiarum. Propositum quoque Tridentini fuit consilium libertatis omnium qui professi sunt vitam monasticam. Ergo eque subiacent excommunicationi qui cogunt filios, ac qui cogunt filias. Quod confirmat ex eo potest, quia poena constituitur in raptore mulierum extenditur etiam ad mulieres que homines rapiunt. Negant communius alii: quoniam Tridentinum exprimit dumtaxat eos qui cogunt mulieres. Siquidem sess. xxiv. de matrim. cap. ix. quia voluit comprehendere tum mulieres, tum viros cogentes quempiam ad matrimonium, id perspicue exprellit. Igitur, cum in nostra constitutione excommunicationis subicitur eos dumtaxat qui mulieres cogunt, causa non apparet cur poena huiusmodi ad viros etiam extendi debeat. Neque est eadem ratio que cogentibus, ac mulieres metui, & coactioni subiacent; raro autem viri. Porro leges quod frequenter accidit, spectant; secus quod rarum est, & insolitum. Quod in confirmatione opponeretur, disputationi est obnoxium. Negant enim huius secunde sententia Auctores, poenas constitutas in raptore mulierum, extendi ad mulieres raptrices virorum. Regula iuris est, poenas esse restringendas. Hæc secunda lententia videtur probabilior.

XVIII. Hinc colligas velim, non quemcumque timorem levem illatum puellis satis esse ad censuram hanc incurrandam; sed necessarium esse timorem gravem qui reipia vim inferat. Gravitatis autem istius timoris ex persone conditione, aliique circumstantiis a viris prudentibus colligenda est. Quæstio non placet opinio Leanderi, qui disp. vi. qu. xxi. negat cum Bonacina, & Sanchez, subiacere coacturæ huic illos qui gravi timore perterritas filias cogunt proficere statum monasticum. Falsum quippe reputo, gravem timorem vim, & coactionem non incurtere, potissimum puellis, & mulieribus. Hanc porro censuram incurant non parentes modo, verum etiam cuiusque generis, & conditionis persone que ad monasteriorum ingressum vi mulieres urgent, effectum tamen lectato: effectum enim non succedente, nulla contrahitur censura; quamquam tot admittantur peccata, quoties vis inferatur. Effectus autem lectus dicitur, si puella ob vim ingressa fuerit monasterium, aut habitum susceperit, aut professionem emittere.

XIX.

XIX. Quæst. IX. Excommunicationem proferatam incurrit ne parentes qui filias cogunt ut monasteria ingrediantur, non ut statim monasterium ampliantur; sed ut ibidem sub veste laicali vitam ducant? Resp. Adfirmant plures Theologi, Navarrus, Filiucius, Suarez, Diana, & alii, quos refert Leander disp. vi. qu. xxiv. quia Concilium anathema invenit omnibus qui coegerint aliquam virginem ad ingrediendum monasterium, vel ad habitum suscipiendum, vel ad emittendam professionem. Satis ergo est ad censuram incurrendam unum ex his tribus enumeratis. Negat Leander loc. cit. & pro hanc negante opinione laudat Navarrum, Pellizarium, Portellum, Suarez, & Sanchez. Hæc opinio videtur probabilior. Propositum quoque Concilii eo spectasse existimatur, ut nulla vis inferatur ea intentione, & consilio, ut statum religionis invita eligat mulier. Et quicumque eam ad hoc coegerint, ut vel monasterium ingrediarit, vel habitum sacrum induat, vel professionem emittat, omnes subicit anathemati. Ceterum, si parentes filiam etiam invitam cogunt ut monasterium ingrediarit, velte seculari retenta, eo sincero, & veraci, pioque animo, ut ibidem in timore Domini educetur, ut a mundi periculis severius custodiatur, utquedum nupti apta evadat, absque ullo ad Religionem profectandam respectu; non apparet ratio cur anathemate sint confisendi. Fac filiam in paterna domo degentem pluribus expostam periculis, parentes aut etate grandævos, aut natura inepros, vel pravis moribus inquinatos, minus idoneos esse ad custodiendam filie castitatem, eamque, upote naturæ prioris ad læculi blandimenta, sub severiori disciplina continenda. Quis dixerit, aut cogit, aut censuram incurtere illos qui vel invitam in monasterio collocaverint, eo ingenio sinceroque animo, ut illi in tuto posita sancte educerit; integreque eidem relicta facultate ut eam delegat statum quem sibi congruentiorem fore putaverit? Ego sane neque criminis, nec censure reum damnarem illum qui hoc sancto consilio virginem, quantumvis invitam, in monasterio includeret. Si licite in paterna domo intra cubiculum occludi potest, ut illius pudicitia, & morum integritati prospiciatur: quidni licitum erit eandem in monasterio educandam, custodiendam locare? Parentum ergo intentio spectanda. Mirandum est, Dianam, Filiucium, ceterisque Probabilistas, qui leges tum divinas, tum naturales, vel manifestas,

numinum relaxant, in lege penali adeo severos esse, ut puellarum libertati favent; Sed istorum opinio falsa est.

XX. Causis in iure expressis, in quibus cogi mulier potest ad monasterii ingressum, sunt sequentes. I. Quando mulier votum edidit Religionis; si tamen de eo certo consensit. II. Si, elapso post initum matrimonium bimestri, & impedimentis sublatis, renuit matrimoniale copulam. III. Si post quinquentium, & non ante, dicat, se hinc profectam, aut metu coactam; aut ante etatem prescriptam. IV. Ob crimen, ut si damnata ad carcerem, oblatam conditionem libertatis hoc pacto ut Religionem profecturæ, acceptæ; aut si adultera tradita a iudice ad mortem, similem Religionis profecturæ facultatem libenter acceptet. His in casibus cogi ad Religionem suscipiendam mulier potest, quia decretum Concilii violatur. Nunquam tamen cogenda est, ut invita profecturæ; sed constituta poena mulier ree est, si acceptatam conditionem sponte exequi recuset.

XXI. Quæst. X. Excommunicationem dicitam incurrit ne parentes, retrahentes filiam a Religionis ingressu? Resp. Adfirmant omnes: quia verba Concilii explorata sunt. Simili quoque anathemati subicitur eos qui sanctam virginem, vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi, quoquomodo sine iusta causa impederint. Verba hæc interpretatione non egent.

XXII. Quæst. XI. Incurrit ne excommunicationem parentes qui impediunt ne filia, seu mulier monasterium ingrediarit, & vocatam suscipiat? Resp. Negat Leander disp. vi. qu. xxviii. & apud eundem Sanchez lib. II. in Decal. cap. iv. n. 15. Quia; inquit, decretum penale, excommunicans impediens professionem, non debet ad eos extendi qui impediunt aut ingressum in monasterium, aut novitium. Idque ex eo confirmat quod Tridentinum, dum excommunicat cogentes tum ad ingressum, tum ad professionem, utrumque declarat, bisque repetit. Hæc opinio mihi improbabilis est, & contraria utriusque probabilis. Perspicua quippe sunt verba Tridentini excommunicantes eos qui obigram, vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine iusta causa impederint. Dicit Leander cum Sanchez, Tridentinum supponere, mulierem esse novitiam, & hoc impedienda professione impediendam; & hoc impediendum, mulierem avertens a professione, subiacet excommunicationi; secus obiaculum remotum;

quale illud est quod impedit ingressum in monasterium, aut novitiatum susceptionem. Certe sunt interpretamenta hæc, & videntur manifeste pugnare cum textu Concilii Tridentini, cuius Concilium non dicit, Qui impeditur profectio; sed eos omnes excommunicatibus subicit qui *quoquo modo voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi impederint*, non, inquam, dicit, Qui impeditur, vel susceptionem, aut voti profectio; sed qui *voluntatem vel accipiendi quoquo modo impederint*. Qui puellas ab ingressu in monasterium, vel ab iplo novitiatu retrahunt, reapse voluntatem accipiendi vel, aut voti emittendi impediunt. Si Tridentinum excommunicat duntaxat eos qui *professionem impediunt*; commentum Leandri, & Sanchez fucum quempiam haberet, quo tegeter. Verum, cum Tridentinum excommunicationem in eos contorqueat qui *voluntatem vel accipiendi impediunt*, candida necesse est huiusmodi interpretatio. Hanc nostram opinionem defendunt P. Suarez *Tom. I. in III. P. disp. xxiii. sec. 3.* Bonacina *Tom. I. disp. II. de xxviii. q. vi. punct. 3. n. 3.* & alii, quos citat ipse Leander. Quid, si quis impediatur tantum ingrediendi Religionem? Neque hæc ego ab excommunicatione præfata immunem assererem, ob verba Tridentini dicentis: *Qui voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo impederint*. Quis infascias iurit, non impedire voluntatem vel accipiendi qui votum illud accipiendi impedit? Quin votum vel accipiendi plus est quam simplex deliberata voluntas illud accipiendi. Si ergo qui voluntatem impedit, excommunicatur; potiori iure profecto anathemati huic subiacet qui votum profectio Religionis, seu veli suscipiendi impediunt. Scio Suarez, & Bonaciam, qui in priori sententia nobiscum sentiunt, consariam huic nostræ opinionem defendere, sed, utram sibi in hoc consentiant, aliorum est iudicium.

XXIII. Quæst. XII. *Peccant ne parentes qui filias suas faciunt delinere ad turpem in aliis amore accendendum, & cum prociis consensari permittunt?* Resp. Puellas pigmentis, & fucis te ornantes ad pravam finem peccatum grave committere, dubium non est. Eodem ergo crimine contringuntur parentes qui pro viribus ab hac culpa filias non retrahunt. Si ad illicitos amores, tactus, obsecra colloquia, suspectam conversationem admittant amafios; peccant parentes, qui, quatenus valent, eas non impediunt.

Si fucus, ornatus, & cultus filiarum non sit graviter immodestus, neque valde ad concupiscentiam illicentem, neque in pravam finem directus; non erit moralis culpa: atque adeo nec mortaliter peccare parentes, talem ornatum, & fucos permittentes, docent communiter Auctores. Quoniam, inquit, non manifestas peccatum perpetrant illi ac filie his vanitatibus operam dantes. Siquidem qui consentit in crimine alterius, non plus peccat quam auctor illius. Hæc autem regula mihi omnino non probatur, nec parentibus convenit. Quoniam parentes superiores, atque cultos domesticæ disciplinæ sunt. Iure igitur naturali, & divino adstringuntur edocere filias modestiam, verecundiam, pudorem. Parentes experimento didicere, quot malorum causæ sint immoderati mulierum ornatus. Illos non latet, muliebres fucos, luxum, nuditatem, & cetera lenocinia ingentem parere animarum iacturam. Filie hæc omnia ignorant, & vanitate, amiquæ levitate ductæ his ornamentis indulgent. Ideo graviter certe multo parentes peccant, dum illas sic ornari permittunt. Quid, si parentum exemplo, matris præcipue, ad has mundi pompas, & diaboli artes impellerentur? Quis tum exprime parentum scelus posset? Severius ergo Confessarii corripiant tum patres, tum matres quæ dissimulant vanum filiarum ornatum, quæ eas a prociis frequenter, familiariterque visitari sinunt, quæ denique negligenter intra modesti pudicæ, & verecundi ornatus limites continere. Quod fit, præter negligentiam correctionis, & educationis, offendiculo eidem sint morum privatitate; non desinant penitentia ministri tandi tecleris horrorem illis patefacere, parentes humilidua sacramenta arceant, ulquedum resipuerint, partelque suas expleverint.

XXIV. Peccant quoque parentes qui cum futuris ipsius filias suas familiariter colloqui, & conversari permittunt, si sciant, aut gravibus coniecturis suspicentur, colloquia esse obscena, tactusque impudicos ab eisdem ducto exerceri. Non desuere Theologi qui mucuerint, amplexus & oscula inter ipsos futuros nullum esse peccatum, aut solum veniale. Pro hac opinione citantur Caetanus, Navarrus, Valentia, Sa, Sanchez, Lopez, & alii plures. Leander *disp. vi. q. xxxiii.* cum Caetano, & Sanchez respondet, ipsos non peccare nisi venialiter, si oscula, & amplexus exercent ob solam delectationem sensibilem eiusmodi actus consequentem, secluso periculo copulæ, aut pollutionis, vel

con-

consensus in eiusmodi actus. Addit vero ex se, ut quid longe probabilius, ne venialiter quidem ipsos delinquere, si osculis, & amplexibus mutuis fruantur, ad benevolentiam, amoremque reciprocum fovendum, respectu habito ad futurum matrimonium. Nimiam hæc omnia laxitate redolent, & christiano homini, tamquam pudoris & castitatis offensa, vitanda sunt. Commentum est, & chimeræ separatio delectationis carnalis ab osculis, & amplexibus mutuis, quibus ipsi utuntur. Si eiusmodi benevolentia signa inter ipsos & ipsas gravi carere periculo; ut quid ad Scripturam tam severe præcipiet nec aliquid, nedum non occultandas esse virgines? Numquid ipsorum conditio, aut futurum matrimonium concupiscentiam minuunt, & libidinem cohibent? Quin hoc dulce ipsorum nomen, & futuri matrimonii promissio interiore animorum coniunctionem, maiorem familiaritatem, amicitiamque teneriorum pariunt. Hinc vero delectationes carnales, luxurie motus consequi quis negaverit?

XXV. Perpetrant denique parentes duplex peccatum, cum turpia verba, & obscenos sermones proferunt, cum maledicta, & imprecationes effundunt, cum iuramenta, & blasphemias eruciant coram filiis, cum iudis vetitis tempus terunt, cum luxu, & vanis pompis indulgent, quoniam his prævis exemplis in causa sunt cur filii hæc omnia addiscant, & paternæ auctoritate audaciores effecti, eadem lere ut licita faciant. Quare Confessarii genitoribus illis differre debent abolitionis beneficium, donec ad bonam frugem redierint, & tot filiorum scandala amoverint.

CAPUT VII.

De peccatis quæ parentes pollutent filios puniendi.

I. Quæst. I. *Debet ne parentes non verbis modo, verum etiam patris filios corripere, & punire?* Resp. Frequenter Scriptura inculcat parentibus, adhibendum esse virgam in filios: *Qui parci virga, odit filium suum; qui autem diligit illum, infanter erudit*: Prov. xiii. vers. 24. Virga nomine disciplina significatur, ut idem Salomon explicat cap. xxxi. *Substituta castigata est in corde pueri: virga discipline fugabit eam*. Parentes igitur non solum adhortationibus, instructionibus, & persuasionibus imbuant filios, sed virgam etiam adhibeant; ut si verbis, & consiliis obtinere nequeant eff-

ctum, penis additis assequantur. Quod idem Salomon inquit cap. xxxiii. *Noli jubitare a pueri disciplinam. Si enim percusseris eum virga, non morietur. Te virga percuties eum, & animam eius ab inferno liberabis*. Et Ecclesiasticus cap. xxx. inquit: *Qui diligit filium suum, assidat illi flagella, ut leceat in novissimo suo*. Hæc sunt divina documenta quæ parentibus filiorum punitionem præscribunt. Verum parentum alii, carnali filiorum amore obcecati, ab eorumdem punitione abinent, verentes ne mortem illis inferant, aut illos sanitate nocent; ac si Deus, qui verberandos filios iubet, quique parentes donavit, & a quo vita, sanitas, & mors pendent, ignoraret, moderatam punitionem nihil nocere corpori, anima vero valde proficere: alii ita periti non discipline, sed furoris virgam in filios exercent. Cum isti, tum illi peccant.

II. Quæst. II. *Quousque extendi licite potest parentum potestas verberandi filios?* Resp. D. Thomas 2. 2. q. lxxv. art. 2. regulam statuit que satis est ad resolvendos omnes casus qui occurrere in hac materia possunt. Nemo iure punire alium valet, nisi illi sit subiectus. Quo porro maior est potestas, eo est amplior puniendi facultas. Summa Principes fruantur potestate in civitatibus, provinciarumque regimine: & ideo ultimo plebs supplicio subditos possunt, aut membrorum mutilationem præcipere. Paterna potestas ad regendam familiam limitata est, nec in filiorum vitam tollendam, aut corpus mutilandum extenditur. In verba Angelici loc. cit. ad 2. *Major potestas matrem debet habere coactionem. Sicut autem civitas est perfecta communitas; ita Princeps civitatis habet perfectam potestatem coercendi. Et ideo potest infligere penas irreparabiles, scilicet occisionis, vel mutilationis. Pater autem, & dominus, qui præfunt familie domestica, quæ est imperfecta communitas, habent imperfectam potestatem coercendi secundum leviores penas, quæ non inferunt irreparabilem nocentiam. Et hinc frequenter Scriptura inculcat parentibus, adhibendum esse virgam in filios: *Qui parci virga, odit filium suum; qui autem diligit illum, infanter erudit*: Prov. xiii. vers. 24. Virga nomine disciplina significatur, ut idem Salomon explicat cap. xxxi. *Substituta castigata est in corde pueri: virga discipline fugabit eam*. Parentes igitur non solum adhortationibus, instructionibus, & persuasionibus imbuant filios, sed virgam etiam adhibeant; ut si verbis, & consiliis obtinere nequeant eff-*

dam

dami prodit deformitatem pierati contrariam. Nec prudentes iudices unquam occidendo filios parentibus tradunt. Verberare ergo dumtaxat filios possunt, & debent parentes, iusta occurrente causa; moderate tamen, & non ira impetu, sed caritatis zelo.

III. Quæst. III. *Postunt ne parentes licite contere filios in carcerem, aut panam atroci plectere?* Resp. Distinctio opus est. In carcerem perpetuum solus ille contere potest qui publica potestate fruatur, ut Princeps. Inferiores vero, ut parentes, domini &c. possunt ad tempus urgente correctionis necessitate, filios in carcerem tradere, ut respiciant. Ita docet D. Thomas 2. 2. q. 4. lvi. art. 3. *Incarcerare aliquem, vel qualitercumque detinere est illicitum, nisi fiat secundum iudicium iustitiae, aut in penam, ad cautelam atque vitiandi mali vitandi.* Nequeunt ergo parentes, ut iudices, sententiam perpetui carceris in filios ferre; quia hoc est prerogium potestatem. Valent autem, ut patres, filios in vinculis, in carcere ad tempus custodire, ut eos corrigant, cohibeantque ab aliquo perpetrando flagitio. Possunt domo pellere, Principi tradere ad militiam, non tamen perpetuam, sed temporariam, ut illum emendationem efficaciter procurent, animo eos liberandi, simul ac respiciant. Lege Molinæ Tom. II. tract. III. disp. 11. num. 18. Leandrum disp. vii. quæst. vii. & alios ibi citatos. Antequam tamen parentes ad hæc extrema remedia deveniant, omnes prius iudicioe penas exequi debent.

IV. Peccant letaliter parentes, si poena atroci in filios animadvertant. Poena atroci est poena mortis, mutilationis, gravis vulneris, flagelli publici. Item percussiones, & verberationes adeo graves, quæ exponerent filios periculo vitæ, aut alicuius membri amittendi, vel notabiliter diminuendi. Duplex peccatum peccant eiusmodi parentes, & crudelitatis, & scandali in filios, qui parentum exemplo facillime faverent in alios. Si parentes animo tranquillo, & omni commotione sublata corrigerent filios, nunquam excederent iustæ correctionis limites. Verum frequentissime parentum alii filios male moratos verberare negligunt carnali affectu ducti: alii furore abrepti non correctionem querunt, & curant caritate, & emendationis zelo; sed odium, & vindictam effundunt, expientque. Hæc extrema declinare, & medium tenere viam difficile est. Sola caritas, & recta conscientie integritas hæc extrema devitare docent, & intra moderate correctio-

nis finem linguam increpantium, & manus verberantium cohibent.

V. Quæst. IV. *Subiacent ne parentes excommunicationi, si filios Clericos correctiois causa verberent?* Resp. Excommunicatione lata est cap. Si quis suadente &c. xvii. q. iv. in eos qui clericos percutiunt. Et primum omnes docent, posse parentes verberare filios Clericos in minoribus constitutos ordibus ad correctionem, quin excommunicationem incurrant. Potestas hæc parentibus conceditur cap. Cum voluntate de sentent. excom. §. ultimo. De Clericis in sacris constitutis diffident Auctores. Negat Molina Tom. II. disp. lvi. Quoniam laudatum cap. *Cum voluntate* concedit parentibus solam poenitentiam filiorum qui sunt minoribus tantum ordinibus insigniti. Plures pro hæc sua opinione laudat. Dominicus Soto Lib. IV. de iust. q. 11. art. 2. sub finem docet, Prælatos posse verberare subditos, etiam in sacris constitutos, ut patet ex disp. xlv. Idem de parentibus docet Sylvester verb. *Excomm.* vi. §. 4. Laudatus vero Sotus advertit consequentiam a Prælato ad parentes non esse adeo exploratam: eo quod illi publicam, secus illi, habeant potestatem. Subdit tamen, condemnandum haud esse magistrum, & multo minus (inquo ego) parentes, qui filios etiam in sacris constitutos corrigendi causa verberant, dum amore correctionis ducti, & moderationem servantes, neque illos propterea excommunicationem incurrent. Quoniam in cap. 1. de festo. excom. absolute parentibus facultas conceditur corripendi filios Clericos, nulla facta distinctione. Tum quia pater non tenere verberat, dum amore correctionis percutit. Neque vi sacrorum ordinum filii paternæ potestati subducuntur. Quare cavere dumtaxat parentes debent ne temere, id est abique iusta causa, aut impellente ira, filios verberent. Gravior quoque debet esse causa, & exploratio, quæ moveat ad corripendum filium Clericum in sacris quam in minoribus constitutum. In correctione enim respectum ad gradum, ætatem, conditionemque personæ corripienda haberi prudentia iubet. Si vero parentes, ira perciti, non correctionis zelo Clericos filios live in sacris, live in minoribus constitutos percutiant; & excommunicationem incurrant, ut omnes docent.

VI. Quæst. V. *Licetum ne parentibus est filios vendere, aut in pignus dare, extraneo famis necessitate urgente?* Resp. Adfirmat communis sententia. Et hoc colligi posse videtur ex Scriptura: nam Iudei ad extre-

mam

nam redacti inopiam, cum divites avari nolent auxilium præbere, filiorum, & filiarum venditionem decreverunt, ut habetur Eldre Lib. II. cap. v. *Et erant qui dicebant, Filii nostri, & filie nostræ multa sunt nimitis, Accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & vivamus.* Ius quoque civile patribus talem tributum potestatem. Lib. I. & II. c. de Patribus qui filios suos distraxerunt &c. Hæc tamen consuetudo haud obtinet apud Christianos. Res est quæ in praxi vix contingere apud eoldem valet: ideo longiore non eget discussione. Si plura cupis, lege Dominicum Soto Lib. IV. de iust. q. 11. Molinam Tom. I. de iust. disp. xxxlii. nu. 21. Sanchez Lib. I. consil. cap. 1. dub. 13. Leandrum disp. vii. q. xlii. & alios plures ab eodem citatos, qui addunt, parentes posse filios vendere, non modo ob famis necessitatem, verum etiam ob aliam similem inopiam; puta, si pater esset occidendus, mutilandus, in servitutum addendus, nisi filio vendat, etiam hoc in causa licitam filiorum venditionem pro patris redemptione aliam venditionem filius est portio quadam ipsius patris, seu est quid patris. Ergo iure naturæ filius tenetur in tanto discrimine parentibus succurrere minori incommodo quam quod perferre pater debet. Servitus, quam filius vendendus subire deberet, magnum malum est; ad comparatum morti, quæ oppedita patris effect, leve evadit. Idcirco naturæ congruum videtur ut filius succineat hoc minus malum, quod possit patri in extrema constituto calamitate succurrere.

VII. Hæc tamen intelligenda sunt de filiis sub patria potestate verstantibus: secus de filiis emancipatis, in sacris constitutis, aut conjugatis, qui sui iuris evaserunt, ut communiter colligitur Auctore ex legibus citatis. Patriam potestatem vendendi filios aliqui extendunt etiam ad matrem, extrema fame laborantem. Alii probabilius negant. Denique advertendum, quod si filius vendendus periculum subiret aut occisionis, aut mutilationis inferendæ ab empore, tunc non esset licita venditio. Numquam enim licitum patri est vitam eripere filio, ut suam fervet. Pater venditum filium redimere tenetur, simul ac ad meliorem sortem fuerit restitutus, seu cum primum potuerit: & emptor dimittere emptum filium tenetur, continuo ac pretium in emptione solum sibi oblatum fuerit. Filius quippe venditus a patre necessitate pressio non evadit servus absolute; sed servituti tantummodo obligationem contrahit, donec re-

demptum vel a patre, vel a quopiam alio fuerit.

CAPUT VIII.

De obligatione parentum alieni filios legitimos; & utrum peccent, dum eos exponunt.

I. Iure naturæ tenetur pater filio alimenta præbere. Dedit quippe ei vitam: ergo ei subministrare astringitur quæ sunt ad vitam servandam necessaria. Hæc tamen obligatio naturalis est in filios sub patria potestate constitutos; secus in filios sui iuris, qui propria industria alimenta comparare sibi valent. Si enim filii adulti, & extra patriam potestatem indigent, tunc caritatis, non naturæ lege iuvandi a patre sunt. Quare mortaliter peccat pater qui alimenta filio denegat: violat quippe hoc pacto legem aut naturæ, aut caritatis, ut canonicam. Quid si filii sint excommunicati, aut in exilium palli? Etiam tum pater tenetur. Filius namque proscriptus non est minus filius; ideo naturæ iure debet a patre alii. Si tamen filius proscriptus habeat unde vivat, poterit pater iustus de causis eidem alimenta librabere. Pariter si filius excommunicatus perisset in excommunicatione, iuste pater eidem alimenta suspenderet. Abiolente tamen etiam filio excommunicato indolente tenetur pater alimenta præstare, potissimum si non habeat unde vivat, nec proprio labore valeat sibi victum comparare. Idem dicendum de filio hæretico, si extreme indigeat: quoniam per hæresim filii prerogativam non amittit. Si tamen victum acquirere sibi filius valeat, ad nihil pater tenetur.

II. Quæst. I. *Quid nomine alimentorum veniat?* Resp. Potissimum victus, vestitus, & habitatio. Sub victus nomine intelligitur cibis, potus corporisque cultus, seu ea omnia quæ ad alendum corpus communiter homines adhibere solent. Vestitus comprehendit vestes laneas, lineas, sericas, iuxta status diversitatem, & secundum quod homines talis conditionis vestire consueverunt. Habitatio includit non solum domum, verum etiam congruam suppellectilem pro cubiculo ad iacendum, pro coquina ad cibos coquendos.

III. Quæst. II. *Sub alimentis comprehenduntur ne medicina, expensæ in studiis, in funeribus?* Resp. Adfirmat communis opinio. De medicinis patet: quia corpori infirmo necessarium fuit medicinæ, quemadmodum corpori sano cibis, proportionate servata. Spectanda tamen est hominum conditio, etque me-